

37. Est autem hoc loco advertendum, quod licet de omni creata essentia verum sit, posse hoc modo separari ab esse, vel potius privari actuali esse, non tamen omnibus æque vel eodem modo convenit. Nam quædam sunt, quæ postquam semel esse recipiunt, non habent potentiam intrinsecam ut illo careant, seu ab eo separentur, sed solum per extrinsecam potentiam agentis, ut sunt entia incorruptibilia, ut supra tactum est, disput. 28. Alia vero sunt entia, quæ per intrinsecam potentiam possunt privari esse, ut sunt entia corruptibilia, quæ constant ex materia capaci alterius esse, ex quo sequitur corruptio vel desitio rei existentis. Rursus est notanda differentia inter desitionem rei per corruptionem et per annihilationem; nam, licet in utraque, essentia amittat esse, seu separetur ab illo, tamen diverso modo. Quia in annihilatione omnino destruitur essentia secundum se totam, et secundum omnes partes suas, quia omnino privatur esse; hoc enim est de ratione annihilationis, ut nullum esse relinquat, neque integrum, neque partiale, et ideo nihil etiam essentia relinquit. Imo etiam necesse est ut nullum esse tali desitioni succedat ex vi talis actionis, seu mutationis, juxta probabiliorem Theologorum doctrinam, quam in tertio tomo tertiæ partis late declaravimus. At vero in corruptione, quamvis essentia, quæ corrumpitur, sicut amittit esse, ita etiam destruitur ut tota jam non maneat, non tamen ita destruitur, quin aliqua pars talis essentia manere possit; semper enim manet subjectum, seu materia, et interdum etiam forma, ut in hominis morte. Tunc autem quantum manet de esse essentia, tantum manet de esse existentia, quia non sunt taliter separabilia, ut a nobis supra abunde ostensum est. Quo fit ut per solam corruptionem non sit separabilis essentia ab esse secundum se totam et secundum omnem suam partem, nisi corruptioni adjungatur annihilatione. Hoc autem intelligendum est de propria corruptione totius compositi, nam si loquamur de accidente, aut de sola forma substantiali materiali, illius essentia omnino separatur ab esse, seu destruitur, quando totum corrumpitur, sed illa non proprie privatur esse, aut corrumpitur, sed concorruptitur ad desitionem totius. Atque ita facile constat quomodo actualiter existere, sit separabile a quacumque essentia, sive integra, sive partiali, et quomodo, ablato esse, simul etiam ac respective essentia pereat, quod est

etiam magnum indicium illa duo in re non esse distincta.

Tractatur objectio de enunciationibus perpetuæ veritatis.

38. Occurrit tamen statim trita difficultas superius tacta, sectione 1, prima ratione primæ opinionis. Quia si, ablata existentia, perit essentia, ergo propositiones illæ in quibus prædicata essentialia de re prædicantur, non sunt necessariae, neque perpetuæ veritatis; consequens autem est falsum, et contra omnium philosophorum sententiam. Quia alias omnes veritates circa creaturas essent contingentes, unde non posset de creaturis esse scientia, quia hæc solum est de veritatibus necessariis. Sequela probatur, quia si, ablata existentia, essentia nihil est, ergo nec est substantia, neque accidens, et consequenter neque corpus, neque anima, neque alia hujusmodi; ergo nullum essentialia attributum potest de illa jure prædicari.

39. *Aliquorum opinio.* — Propter hanc difficultatem, quidam moderni Theologi concedunt has propositiones creaturarum non esse perpetuæ veritatis, sed tunc incipere veras esse cum res fiunt, et veritatem amittere cum res pereunt, quia (ut Aristoteles dixit), *ab eo quod res est, vel non est, propositio vera vel falsa est.* Verumtamen hæc sententia non solum modernis philosophis, sed etiam antiquis contraria est, imo et Patribus Ecclesiæ; dicit enim Augustinus, 2 de Libero arbitrio, c. 8, *tria et quatuor esse septem, perpetuæ verum esse, etiam si nihil sit quod numeretur.* Et in eodem sensu dicit lib. 4 Geneseos ad litter., c. 7: *Senarius est numerus perfectus, non quia Deus sex diebus omnia perfecit, sed potius, e converso, ideo Deus sex diebus omnia perfecit, quia ille numerus perfectus est, qui perfectus esset, etiamsi illa non essent.* Similiter Anselmus, in dialogo de Veritate, cap. 14, ex professo contendit, veritatem harum enuntiationum esse perpetuam, neque destrui, etiamsi res ipsæ destruantur.

40. Nec satis est, si quis respondeat cum D. Thom., 1 p., quæst. 10, art. 3, ad 3, q. 16, art. 7, ad 1, et quæst. 1 de Veritate, art. 5, ad 11, et art. 6, ad 2 et 3, destructa creaturarum existentia, has enuntiationes esse veras, non in se, sed in intellectu divino. Quia hoc modo non solum hujusmodi enuntiationes, in quibus attributa essentialia prædicantur, sed omnes etiam accidentales seu contingentes, quæ veræ sunt, habent verita-

tem perpetuam in intellectu divino. Quod si dicas esse differentiam, quia, licet omnes sint perpetuo in intellectu divino, non tamen cum eadem necessitate; nam illæ veritates, in quibus prædicatum essentialia tribuitur subjecto, ita sunt in intellectu divino, ut non potuerint non esse in illo, unde sunt simpliciter necessariae, et absque ulla suppositione; at vero aliæ veritates contingentes, licet semper fuerint in divino intellectu, non tamen cum absoluta necessitate, sed solum ex suppositione quod in aliquo tempore futura essent; si hoc (inquam) dicatur, inde magis confirmatur et augetur difficultas contra præcedentem sententiam, quia propositiones illæ, in quibus essentialia prædicata dicuntur de subjectis, non ideo veræ sunt, quia ita futurum est in aliqua differentia temporis, tum quia etiam si Deus statuisset ut nil in tempore fieret, nihilominus cognosceret illas esse veras; tum etiam quia non solum sunt veræ ab æterno, quatenus de futuro enuntiarum possunt in ordine ad tempus, sed simpliciter et abstrahendo ab omni differentia temporis, et in utroque valde differunt a veritatibus contingentibus, quæ solum in ordine ad existentiam pro aliqua differentia temporis veritatem habent. Rursus neque illæ enuntiationes sunt veræ quia cognoscuntur a Deo, sed potius ideo cognoscuntur, quia veræ sunt, alioqui nulla reddi posset ratio, cur Deus necessario cognosceret illas esse veras; nam si ab ipso Deo proveniret earum veritas, id fieret media voluntate Dei; unde non ex necessitate proveniret, sed voluntarie. Item, quia respectu harum enuntiationum comparatur intellectus divinus ut mere speculativus, non ut operativus; intellectus autem speculativus supponit veritatem sui objecti, non facit; igitur hujusmodi enuntiationes, quæ dicuntur esse in primo, imo etiam quæ sunt in secundo modo dicendi per se, habent perpetuam veritatem, non solum ut sunt in divino intellectu, sed etiam secundum se, ac præscindendo ab illo.

41. *Communis sententia.* — Est igitur valde communis ac recepta sententia, has propositiones esse perpetuæ veritatis, quam docet cum antiquis Arabibus Albertus Magnus, comment. libr. de Causis, propos. 8, et in Postprædicamentis, c. 9; et eam sequi videtur D. Thomas, citatis locis, quamvis totam hanc perpetuitatem referat ad intellectum divinum. Eandem sententiam ex D. Thoma et Alberto defendit Capreolus, in 1, dist. 8,

q. 1, conclus. 1; et Soncinas, 9 Metaphys., q. 5, ubi refert Henricum, Quodlib. 10, q. 2 et 3; et Hervæum, Quodlib. 3, q. 1; Scotum et alios auctores, in 3, dist. 21. Tenet etiam Cajetan., 1 Poster., c. 9; et Ferrariensis, 2 contra Gentes, cap. 52; et videtur esse sententia Aristotelis, lib. 9 Metaph., cap. 6, 7 et 9. Hanc autem sententiam ita declarant multi ex dictis auctoribus, ut dicant, essentias quidem rerum creabilium non esse æternas, simpliciter loquendo, ut supra, sect. 2, a nobis probatum est; connexiones autem prædicatorum essentialium cum ipsis essentiis esse æternas. Item aiunt, quando res creantur, essentias rerum creari et fieri, non tamen fieri prædictam connexionem, nam aliud est essentiam fieri, aliud vero est fieri, ut talis essentia sit talis rei, verbi gratia hominis, equi, etc., essentia. Primum enim est verum, nam essentia creata, simpliciter loquendo, habet causam efficientem, quia non solum fiunt existentia rerum, sed etiam essentia. Quod vero essentia sit talis rei, non habet causam efficientem, nec fit, quia de se est necessarium ac perpetuum; quod est dicere, hominem quidem, aut animal, habere causam efficientem; quod vero Petrus sit homo, aut homo animal, non habere causam efficientem, quia illa connexio de se est omnino necessaria. Unde consequenter etiam aiunt, quamvis essentia creaturæ habeat causam, veritatem tamen essentia non habere causam, quia consistit rei veritas in illa necessaria connexionem, quæ de se perpetua est, et causam non habet, et hoc modo est scientia de veritatibus necessariis ac perpetuis.

42. *Fertur de proposita sententia iudicium.* — Sed hæc etiam sententia, nisi amplius declaratur, non videtur posse defendi. Primo, quia si connexio illa talis prædicati cum subjecto æterna est, inquiri quid sit extra Deum, nam vel est aliquid, vel nihil; si aliquid, quomodo est æterna sine causa efficiente? Si nihil, mirum quidem non est quod efficientem causam non habeat, mirum tamen est quod possit esse æterna, aut quod sit realis connexio, si nihil est. Item connexio nihil aliud est quam unio; unio autem res aut modus rei esse debet; si ergo nulla res est æterna, neque etiam unio rerum esse potest æterna, quia modus rei non potest esse sine re. Præterea, quomodo potest essentia habere efficientem causam, et non habere ab illa ut sit talis rei essentia? Nam si essentia fit, in aliqua re seu entitate fit; ergo per eam-

dem efficientiam habet, quod sit talis rei essentia. Et confirmatur, nam, sicut essentia Petri non erat antequam fieret, ita nec Petrus habebat essentiam antequam crearetur vel generaretur; unde neque erat homo, neque animal, etc.; ergo totum hoc accepit per generationem a sua causa efficiente; ergo non solum fiunt essentiae, sed etiam connexiones essentiales. Confirmatur secundo, nam cum forma (verbi gratia, anima) imprimatur materiae, formaliter incipit dare toti composito non solum ut sit, sed etiam ut vivat, sentiat, etc.; ergo causa efficiens, quae talem formam univit materiae, non solum fecit illud totum, sed etiam fecit illud esse vivens, animal, etc.; ergo fecit ut talis essentia tali rei conveniret. Tandem, aut *esse* in his locutionibus sumitur in eadem significatione, vel in diversa; si in diversa, est aperta æquivocatio, et non constans doctrina; si in eadem, necesse est ut eandem habeat causam efficientem. Quod ita declaro, nam cum dicitur essentia simpliciter habere causam efficientem, necesse est ut dicatur illam habere in ordine ad esse, quia nihil fit nisi ut sit. Vel ergo hoc intelligitur de esse in actu, et sic est verum; vel de esse in potentia, et sic est falsum, si in rigore sit sermo de causa efficiente actu, quamvis sit verum de causa potente efficere. At vero idem prorsus est, cum dicitur essentia esse talis rei; nam, si sit sermo de esse actuali, non potest esse essentia creata alicujus rei in actu nisi per causam efficientem; quia quod actu non est, non potest esse actu alicujus. Et hoc etiam probant rationes factae, quia, sicut Petrus non est nisi fiat, ita neque in actu est homo, nisi fiat homo, sed est tantum homo in potentia. Unde si de hoc tantum esse sit sermo, verum est non habere causam efficientem in actu, requirit tamen illam saltem potentem efficere. Quid est ergo quod affirmatur de uno, et negatur de altero?

43. Atque hinc falsum etiam esse videtur, quod dicitur, essentiam habere causam efficientem, veritatem autem essentiae non habere. Nam veritas essentiae reipsa nihil aliud est quam ipsa essentia, vel ad summum consideratur ut proprietas intrinsece conjuncta cum essentia; ergo impossibile est quin habeat eandem causam, vel æque primo, vel concomitanter. Qui enim intelligi potest ut aliqua causa efficiat aurum, et non efficiat verum aurum? Quod si efficiendo aurum efficiat essentiam auri, quomodo efficiendo ve-

rum aurum, non efficiat veritatem essentiae auri? Unde eodem possumus uti dilemmate. Nam vel est sermo de veritate in potentia, vel in actu: quodcumque autem horum dicitur, eadem est ratio essentiae et veritatis in potentia, vel in actu, ut patebit facile, applicando argumentum factum. Denique, aut est sermo de veritate complexa, quae proprie est in intellectu componente et dividente, et hæc ita habet causam efficientem, sicut ipsa compositio et divisio nostri intellectus; nam illi inest, et cum ea incipit, eo modo quo est, ut dixit D. Thomas, 1 p., q. 16, art. 7, ad 4. Et idem est, servata proportione, de veritate, quae est in compositione vocis, tanquam in signo. Aut est sermo de veritate rei, quae fundat intellectus veritatem, et hæc non differt ab ipso esse. Unde est illud Aristotelis: *Ab eo quod res est, vel non est, propositio vera vel falsa est*; ergo eandem habet causam quam ipsum esse, et eidem subest mutationi. Unde ipsemet D. Thomas, q. 1 de Verit., art. 6, ad 4, veritatem pronuntiatorum ait, etiam quantum ad essentialia rerum ipsarum, non esse omnino immutabilem, nisi rebus manentibus.

44. Hæc vero controversia (ut mihi quidem videtur) tota consistit in varia significatione illius copulae, *est*, per quam conjunguntur extrema in his enuntiationibus. Duobus enim modis accipi potest. Primo, ut significet actualem et realem conjunctionem extremorum in re ipsa existentem, ita ut, cum dicitur, *Homo est animal*, significetur reipsa ita esse. Secundo, solum significet, prædicatum esse de ratione subjecti, sive extrema existant, sive non. In priori sensu veritas propositionum pendet sine dubio ab existentia extremorum, quia juxta illam significationem verbum *est*, non absolvitur a tempore, seu (quod idem est) significat realem et actualem durationem, quae nulla est, ablata existentia extremorum, et ideo talis propositio falsa est, nam est affirmativa de subjecto non supponente. Et in hoc eodem sensu, optime probant rationes proxime factae, veritatem harum enuntiationum pendere ex causa efficiente, a qua pendet existentia extremorum. Item probatur, non solum essentiam creatam, absolute sumptam, habere causam efficientem, sed etiam applicationem essentiae (ut sic dicam) ad hanc rem habere causam efficientem, id est, non solum hominem vel animal habere causam efficientem, sed etiam, hominem reipsa esse animal, habere causam effi-

cientem. Quamvis enim non sit duplex actio vel efficientia, una, qua fit homo, alia, qua homo fit animal, tamen revera utrumque fit, quando homo generatur; solumque differt, quia his verbis, *homo est animal*, significatur complexè prout a nobis concipitur, re autem ipsa fit simplici actione, qua in re fit homo et animal, quatenus in tali re idem sunt. Ita docuit late Hervæus, Quodlib. 1, quæst. 10, quem defendit Javell., 5 Metaph., quæst. 12, contra Soncin., eodem lib. 5, quæst. 10, qui plane in æquivoco laborat, ut dictum est. Denique in hac eadem significatione præcedit assertio nostra, quod existentia non separatur ab essentia, nisi per destructionem et desitionem ejusdem essentiae. Neque contra eam procedit objectio facta; negatur enim, propositiones, in quibus essentialia prædicata dicuntur de subjectis, in eo sensu veras esse, ablata actuali existentia. Sic enim verum est illud Aristotelis, in Prædicam., cap. de Substantia: *Ablatis primis substantiis, impossibile est aliquid remanere*; et eodem modo dixit Averroes, 1 Physicor., com. 63, *quando res desinit esse, nomen perdere et definitionem*.

45. At vero in alio sensu propositiones sunt veræ, etiamsi extrema non existant; et in eodem sunt necessariae ac perpetuæ veritatis, quia cum copula *est*, in dicto sensu non significet existentiam, non attribuit extremis actualem realitatem in seipsis, et ideo ad suam veritatem non requirit existentiam, seu realitatem actualem. Item, hoc declaratur ex prædictis auctoribus¹, quia propositiones in hoc sensu reducuntur ad sensum hypotheticum seu conditionatum; cum enim dicimus hominem esse animal, abstrahendo a tempore, nihil aliud dicimus, nisi hanc esse hominis naturam, ut non possit fieri homo quin sit animal. Unde, sicut hæc conditionalis est perpetua, *Si est homo, est animal, vel, Si currit, movetur*, ita hæc est perpetua, *Homo est animal, vel, Cursus est motus*. Atque hinc etiam fit ut hæ connexiones in hoc sensu non habeant causam efficientem, quia omnis efficientia terminatur ad actualem existentiam, a qua dictæ propositiones in hoc sensu abstrahunt. Et hoc solum probant rationes illæ quas congerit Soncinas locis citatis. Imo, in hoc eodem sensu non solum non requirunt hæ connexiones causam efficientem in actu, verum etiam neque in potentia videntur illam

¹ Fonseca, lib. 5, c. 5, q. 1 et 2.

postulare, si formaliter ac præcise sistamus in earum veritate. Quod potest declarari ratione facta de propositione conditionali, cujus veritas non pendet ex causa efficiente, vel potente efficere, et ideo æque reperitur in rebus impossibilibus ac in possibilibus; æque enim vera est hæc conditionalis, *Si lapis est animal, est sensibilis*, ac ista, *Si homo est animal, est sensibilis*; ergo etiam hæc propositio, *Omne animal est sensibile*, per se non pendet ex causa quæ possit efficere animal. Unde, si per impossibile nulla esset talis causa, nihilominus illa enuntiatio vera esset, sicut hæc est vera, *Chymera est chymera, vel similis*. Quanquam in hoc possumus discrimen assignare inter connexiones necessarias, conceptas et enunciatas inter res possibles seu essentias reales, et inter res fictitias vel entia rationis, quod in illis ita est connexio necessaria secundum intrinsecam habitudinem extremorum abstrahentium ab actuali existentia, ut tamen sit possibilis in ordine ad actualem existentiam, et hoc totum potest significari per copulam *est*, etiam ut a tempore abstrahit, ita ut, cum dicitur, *Homo est animal rationale*, significetur, hominem habere essentiam realem sic definibilem, seu (quod idem est) esse tale ens, quod non est fictum, sed reale, saltem possibile; et quoad hoc pendet veritas talium enuntiationum a causa potente efficere existentiam extremorum. At vero in entibus fictitiis, solum fiunt connexiones necessariae sine habitudine, etiam de possibili, ad existendum, sed solum per ordinem et imaginationem, seu fictionem mentis. Denique juxta hunc sensum cessat etiam objectio facta contra assertionem nostram, quia, licet hæ connexiones sint necessariae independenter ab existentia, nihilominus essentiae, quæ per eas significantur, non sunt vera et actualia entia, si existentia privantur.

46. Sed adhuc supersunt duæ instantiæ. Prior est, quia nondum est explicatum quid sit ista necessaria connexio extremorum non existentium; nam, cum nihil in re ponat, difficile est intellectu quomodo possit fundare necessariam veritatem. Neque enim satisfacit si dicamus, ablata rerum existentia, solum manere hanc connexionem in divino exemplari, et ab illo oriri talem necessitatem; hoc (inquam) non satisfacit, nam licet veritas harum connexionum, ut realis et actualis veritas, non maneat nisi in divino intellectu (quo sensu locutus est D. Thomas ci-

tatis locis, præsertim 4 part., quæst. 16, art. 7, et sumitur etiam ex Anselmo, dialog. de Veritat., c. 7 et 8), nihilominus necessitas hujus veritatis, et prima radix ac origo talis connexionis, non videtur posse referri in divinum exemplar. Nam ipsummet divinum exemplar habuit hanc necessitatem repræsentandi hominem animal rationale, nec potuit illum alterius essentiæ repræsentare, quod non aliunde provenit, nisi quia non potest homo esse alterius essentiæ, nam, hoc ipso quod sit res alterius essentiæ, jam non est homo; ergo ex objecto ipso et non ex exemplari divino provenit hæc necessitas; semper ergo restat difficultas tacta, quomodo, scilicet, si objectum illud in se nihil est, possit ex se habere talem connexionem prædicatorum, ut fundet aliquo modo necessitatem talis scientiæ, et talis veritatis, ac talis exemplaris. Ad hoc dicendum videtur, hanc connexionem nihil aliud esse quam identitatem extremorum, quæ sunt in propositionibus essentialibus et affirmativis (idem dicendum est proportionaliter de diversitate extremorum in negativis). Omnis enim veritas propositionis affirmativæ fundatur in aliqua extremorum identitate vel unitate, quæ, licet a nobis concepiatur complexo modo, et per modum conjunctionis prædicati cum subjecto, tamen in re nihil est præter ipsammet rei entitatem. Identitas autem, cum sit proprietas entis (nam idem et diversum ad unitatem reducuntur, ut supra diximus), in omni ente, seu in omni statu entis cum proportione reperitur. Unde, sicut homo existens et animal in re idem sunt, ita homo possibilis, seu qui objici potest scientiæ aut exemplari hominis, identitatem habet cum animali proportionaliter sumpto; hæc ergo identitas sufficiens est ad fundandam illam necessitatem, et reperiri potest in ente in potentia, quamvis nihil sit actu, quia nihil addit enti in potentia, nisi habitudinem rationis in ordine ad conceptus nostros.

47. *Dubium resolvitur.* — Sed tunc oritur secunda difficultas, nam sequitur hanc etiam connexionem esse necessariam, *homo est*, seu *existit*, aut *est existens*, et consequenter esse veram, etiamsi actu non existat, quod est plane falsum, et contra omnem sensum et verborum vim. Sequela autem patet, quia etiam homo et existens habent identitatem, vel objectivam et possibilem, vel actualem, si cum proportione sumantur. Item quia, si illa propositio reducatur ad conditionalem propositionem, reperietur vera et necessaria,

quia non potest fieri homo quin sit existens, sicut non potest fieri quin sit animal; tota autem necessitas hujus propositionis, *Homo est animal*, dicebatur esse, quia non potest esse homo sine animali, quæ necessitas dicitur ab aliquibus composita, seu ex suppositione; eadem ergo est in illa, Homo est existens, quia non potest esse homo sine existentia. Respondetur, in re quidem, nullam fere esse diversitatem, si existens cum eadem proportione sumatur, vel in actu, vel in potentia, ut argumentum probat, et ex supertractatis satis constat. Nihilominus tamen modo loquendi est diversitas, et ideo absolute neganda est consequentia, quia verbum existendi simpliciter dictum non significat potentiam, sed exercitium existendi. Unde illa locutio, *Homo existit*, simpliciter dicta, non reddit sensum compositum, id est, homo est existens, sed simplicem et absolutum, et ideo si esset necessaria, significaret absolutam necessitatem existendi, quæ homini convenire non potest.

SECTIO XIII.

Qualis sit compositio ex esse et essentia, qualisve compositio sit de ratione entis creati.

1. Hæc quæstio necessaria est, tum ad explicandas difficultates tactas in secunda et tertia ratione pro prima sententia, propositis in sectione prima, tum ad examinanda vel declaranda multa quæ de hac compositione scripta sunt ab auctoribus, præsertim a Cajetano, de Ent. et essent., cap. 5, paulo post quæstionem 9, ubi, per comparisonem ad compositionem ex materia et forma, declarat compositionem ex esse et essentia, quas in duobus convenire dicit, differre autem in decem.

Collatio compositionum ex esse et essentia, et ex materia et forma.

2. Prima convenientia est, quia utraque compositio est ex actu et potentia. De prima compositione hoc per se notum est; de secunda probat, quia quidditas quælibet ex eo ponitur in rerum natura, quod existentiam acquirit. Quæ probatio valde debilis est, si sit sermo, ut revera est, de potentia receptiva, quia essentia non dicitur acquirere esse, quia prius fuerit in potentia ad recipiendum, et postea suscipiat actum, sed quia prius tota erat in potentia objectiva, seu activa suæ causæ, et postea fit ens actu. Secunda convenien-

tia est, quod in utraque compositione actus et potentia reducuntur ad idem genus. Quæ vera est; intercedit enim etiam inter compositionem realem et rationis, seu inter compositionem physicam et metaphysicam, ut patet in compositione ex genere et differentia. Quanquam in hoc observari possit nonnulla diversitas, nam in physicea compositione utraque pars, scilicet, materia et forma, ponitur tantum reductive in prædicamento; in metaphysicea autem compositione, differentia tantum ponitur reductive in prædicamento; genus vero, quamvis ut pars possit etiam reduci, seu ad latus constitui, tamen ut est quoddam totum, directe collocatur. Idemque suo modo reperitur in compositione ex esse et essentia, quæ etiam metaphysice est, ut infra dicam; nam essentia integra directe collocatur in prædicamento, existentia vero concepta ut quidam modus, solum per reductionem, de quo in superioribus satis diximus.

3. Differentiæ legi possunt in prædicto auctore; sex enim priores omnes supponunt distinctionem realem inter essentiam et existentiam, et quod existentia non est actus nisi essentiæ completæ et compositæ ex materia et forma, et ideo neque nobis necessariæ sunt, neque oportet denuo impugnare multa quæ in eis dicuntur. Ut quod in compositione ex esse et essentia neutrum extremorum est pars substantiæ; est enim hoc verum in compositione completi entis, non vero in omni compositione ex esse et essentia; hæc enim etiam in materia ipsa, et forma, et in anima separata reperitur. Item quod in secunda differentia dicitur, in compositione ex materia et forma alterum extremum esse puram potentiam, non vero in compositione ex esse et essentia, hoc (inquam) imprimis non est generale, cum ipsa materia constet ex esse et essentia, et præterea, si essentia præscindatur ab esse, magis potentiale ens est quam materia præcisa a forma, seu ut supponitur formæ cum suo esse, quamquam illæ potentialitates sint diversæ rationis, nam in essentia ut sic est objectiva, in materia vero est receptiva. Et similia fere notari possunt in quatuor sequentibus differentiis, quas omitto.

Consurgat ne unum per se ex esse et essentia.

4. Quod vero in septima dicit, ex materia et forma fieri unum per se, non vero ex esse et essentia, falsum esse censeo, etiam in opinione, quod essentia et existentia realiter

distinguantur. Primo, quia comparantur ut actus et potentia ejusdem generis, quæ per se et ex natura sua instituta sunt ad componendum unum, et essentia sine existentia non habet completam actualitatem, imo neque est ens in actu; cur ergo non consurget ex eis ens per se unum? Secundo, quia non fit ex eis unum per accidens; ergo fit unum per se. Antecedens admittitur et probatur ab eodem Cajetano, quia unum per accidens aggregat res diversorum generum; consequentia vero probatur, quia ex essentia et esse fit revera unum; nam realiter uniuntur inter se, imo (quod mirabile est) ipse Cajetanus ibidem ait, *quod essentia per se adunatur cum esse*; inter unum autem per se et per accidens non potest medium excogitari. Tertio, quia alias nullum ens creatum esset per se unum, quatenus ens actu est. Quarto, quia ratio Cajetani est valde debilis, scilicet, quia ens per se unum fit ex partibus substantiæ; esse autem non est pars substantiæ. Est enim assumptio falsa, nam etiam fit per se unum ex substantia et actu seu termino substantiali, alioqui ex natura et subsistentia non fieret per se unum, neque suppositum substantiale, ut sic, esset per se unum, quod plane falsum est. Unde possumus Theologicè improbare illam doctrinam, quia ex ea sequitur, Christum non esse unum per se, quia constat ex humanitate et Verbo, non ut ex partibus substantialibus, sed ut ex natura et subsistentia, vel tanquam ex essentia et esse.

Compositionem ex esse et essentia esse compositionem ex his.

5. Atque hinc simili modo constat octavam differentiam, quam idem auctor assignat, falsam esse, nimirum, quod compositio ex materia et forma est compositio ex his, et, ideo fit ibi unum tertium; compositio autem ex esse et essentia est compositio cum his, quia in eo non datur res quæ constet ex essentia et existentia, proprie loquendo, sicut datur res constans ex materia et forma, sed essentia componit cum existentia, et e converso, et ideo (inquit) dicitur est quod adunantur per se, non tamen componendo tertium. Sed hæc distinctio duplicis compositionis, ex his, et cum his (ut alibi in simili causa contra Durandum ostendi) conficta est; omnis enim compositio vera secundum diversas habitudines est compositio ex his, et cum his, vel hujus ad hoc, ut proprius Durandus

dixit. Nam in ordine ad terminum, qui ex compositione resultat, dicitur compositio ex his, quia compositum non componitur cum componentibus, sed componitur ex illis; secundum habitudinem autem componentium inter se, dicitur compositio cum his, vel hujus ad hoc, quia unum cum alio componit tertium. Impossibile autem est dari aliquam veram compositionem, quin detur aliquid per illam compositum, quod unitatem aliquam habeat compositioni proportionatam; ergo impossibile est dari veram compositionem quin sit compositio ex his. Consequentia est evidens ex dictis, et ex ipsa terminorum significatione; quid enim aliud est esse compositionem ex his, nisi esse compositionem unius rei constantis ex multis? Antecedens vero patet, quia omnis vera actio, praesertim transiens, habet aliquem adaequatum terminum; ergo et compositio habet adaequatum terminum, ad quem terminetur, qui esse non potest nisi compositum. Item, quia omnis compositio fit per unionem componentium; ex unione autem resultat unum, non simplex, sed compositum. Sic igitur, si compositio ex esse et essentia est vera compositio et realis, ut ipsi dicunt, negari non potest quin sit compositio ex his; negari etiam non potest quin ex ea resultet una res composita, nam si haec datur, quid, quaeso, est, quod ex esse et essentia componitur? Item Cajetanus nullam rationem affert, neque afferre potest, cur ex esse et essentia non componatur una res. Item alioqui pari ratione diceret, ex subsistentia et natura non fieri unum quid, quod plane est falsum, quia suppositum substantiale est unum. Sequela patet argumento supra indicato, quia etiam haec compositio non est ex partibus substantialibus, sed ex essentia et termino seu modo essentiae. Unde hic etiam urget ratio Theologica, quia sequitur, incarnationem non esse compositionem ex his, quia est compositio ex natura et supposito, vel ex esse et essentia. Atque ita etiam fit, Christum non constare ex natura divina et humana, quod est contra modum loquendi Conciliorum, dicentium Christum ex duabus et in duabus naturis subsistere.

6. Omissis ergo differentiis, juxta opinionem asserentem, esse et essentiam esse res distinctas, dicendum esset, compositionem ex esse et essentia convenire cum aliis univoce in communi ratione verae et realis compositionis ex reali potentia et actu ad idem genus seu praedicamentum aliquo modo pertinenti-

bus, ideoque convenire etiam in ratione compositionis, qua fit per se unum ex multis. Differre autem, quia actus hujus compositionis non est propria forma, nec substantialis neque accidentalis, sed simplex quidam terminus essentiae, vel modus intrinsecus et proportionatus illi, et consequenter etiam differre ex parte alterius extremi, scilicet, essentiae, quia non est propria materia, sed potentia receptiva alterius rationis, et proportionata tali actui.

Compositio ex esse et essentia analogice dicitur compositio.

7. At vero juxta nostram sententiam dicendum est, compositionem ex esse et essentia, analogice tantum compositionem appellari, quia non est compositio realis, sed rationis; compositio enim realis non est nisi ex extremis in re ipsa distinctis; hic autem extrema non sunt in re distincta, ut ostendimus; ergo compositio ex illis non potest esse realis. Sicut autem ens rationis non est ens nisi analogice ac solo fere nomine, ita compositio haec non habet univocam convenientiam cum compositione reali materiae et formae, verbi gratia, sed analogam tantum proportionem. Atque haec est prima et quasi generica differentia inter hanc compositionem, et illam, quae est ex materia et forma. Cum hac vero conjuncta est alia differentia, quae ad rem praesentem spectat, quod compositio ex materia et forma reperitur tantum in corporibus et sensibilibus rebus; haec vero ex esse et essentia communis est omnibus entibus creatis, quae sunt entia in actu; et ideo illa compositio physica est, quia non abstrahit a materia secundum esse; haec vero est metaphysica, quia abstrahit, et communis est entibus immaterialibus. Ex quo etiam fit, ut illa prior compositio physica fundamentum sit physicae transmutationis; haec vero minime, sed ex se abstrahat a corruptione, vel transmutatione physica, nisi quatenus adjungitur rebus, in quibus prior compositio reperitur. Ab aliis vero metaphysicis compositionibus differt, generatim loquendo, quia ad diversum terminum quasi formalem effectum ordinatur. In particulari vero differt a compositione ex natura et subsistentia, quia haec realis est, illa rationis; ab aliis vero compositionibus rationis, ut ex genere et differentia, etc., quia illae ex se abstrahunt ab existentia actuali, et considerantur etiam in ente in potentia; haec vero consideratur tantum in re actu existente.

Quomodo ex esse et essentia compositio sit rationis tantum.

8. Sed contra hanc explicationem occurrunt nonnullae objectiones, quarum solutionibus res haec magis declarabitur. Prima est, quia si haec est tantum rationis compositio, non potest dici esse de ratione creaturae, quia vel non est communis omnibus creaturis, vel non propria earum; nam compositio rationis fingitur a ratione; ergo extrinsecus advenit creaturis; ergo non est de ratione earum, nec potest dici omnibus communis. Quod si dicatur communis, non quatenus actu cogitatur, sed quatenus circa omnes creaturas excogitari potest, hoc modo non erit proprie entis creati, sed in Deo etiam cogitari aut fingi poterit; nam compositio rationis non repugnat perfectae simplicitati reali, et ideo non repugnat Deo. Sic enim dicunt Theologi, personas divinas constitui relationibus, seu subsistentiis personalibus, quae constitutio plane est quaedam rationis compositio, nam relationes ratione distinguuntur ab essentia, et personae relationibus, et ipsa essentia constituuntur, et quasi componi intelliguntur; sic etiam Theologi nonnulli attribuunt Deo compositionem ex genere et differentia. Nec defuerunt etiam qui putarent esse distingui ratione ab essentia, etiam in Deo.

9. Respondetur, hanc compositionem ex esse et essentia ita esse rationis, ut non ab intellectu mere gratis ficta sit, sed in re habeat aliquod fundamentum. Dicitur ergo haec compositio esse de ratione entis creati, non quatenus ab intellectu completur vel cogitatur, sed secundum fundamentum quod in ipso ente creato habet; hoc autem fundamentum non est aliud, nisi quia creatura non habet ex se actu existere, sed tantum est ens potentiale, quod ab alio potest esse participare; nam hinc fit ut essentia creaturae concipiatur a nobis ut potentiale quid, esse vero ut modus seu actus, quo talis essentia ens in actu constituitur. Atque in hoc sensu optime intelligitur, quomodo haec compositio sit de essentia entis creati, nam de essentia ejus est non habere esse ex se, sed solum posse participare illud ab alio. Dico autem esse de essentia ejus, si ens creatum ut ens actu sumatur, nam si sumatur in potentia, non poterit esse de essentia ejus esse hoc modo actu compositum, nam in hoc involvitur repugnantia; sed erit de essentia ejus esse apertum ad essendum cum tali compositione et

non aliter, et in hoc completur propria ratio entis creati in actu, vel in potentia, quam in tota hac disputatione praecipue declarare intendimus.

10. *Compositio ex esse et essentia qualiter creaturarum propria.* — Rursus ex dictis intelligitur facile quomodo haec compositio sit propria entis creati, et Deo attribui non possit; nam fundamentum ejus includit imperfectionem repugnantem Deo, qui est ens actu per essentiam, et neque est, neque concipi potest ut ens potentiale, quia ipsa potentialitas essentiae, Deo, ut Deus est, repugnat. Quocirca quidquid sit de compositione rationis in communi, an, quatenus talis est, repugnet perfectioni divinae (nam fortasse aliqua non repugnat, nisi sit quaestio de nomine, et ad vitandam vocis invidiam vocetur constitutio, et non compositio, etiam rationis), tamen compositio illa rationis, quae in re habet fundamentum includens imperfectionem Deo plane repugnat, et hac ratione, qui melius ex Theologis sentiunt, negant in Deo compositionem ex genere et differentia, tamen si rationis sit; quia requirit in re aliquod fundamentum imperfectionem includens, scilicet, limitationem perfectionis, quae possit genere et differentia circumscribi, ut praecedenti disputatione tactum est. Sic ergo longe majori ratione repugnat Deo compositio ex esse et essentia. Qui vero ei talem compositionem attribuunt aut in eo esse et essentiam ratione distinguunt, vel non concipiunt quid sit Deus, vel non satis intelligunt in quo ratio hujus compositionis consistat, vel non loquuntur de distinctione rationis, de qua nunc agimus, sed quae excogitari potest inter esse et essentiam in communi prout abstrahit a Deo et creaturis.

11. *Objectio.* — Secunda objectio esse potest, quia juxta nostram sententiam nec compositio rationis excogitari potest ex esse et essentia. Nam compositio per se alicujus rei esse debet ex extremis realibus, quamvis ipsa rationis sit; non enim dicitur rationis, quia ipsa extrema per rationem ficta sint, sed quia, licet quid reale sint, tamen in re non sunt duo, sed unum; at vero essentia et esse neque in re sunt, nec etiam concipi possunt, ut duo extrema realia, quia, quando sunt duo extrema, eo modo quo sunt duo, unum non includitur in alio; essentia vero non concipitur ut extremum reale, nisi ut includens esse, ut a nobis supra dictum est; ergo non potest concipi per modum compo-